

Tadeusz Sakowicz

"Socjalizm, komunizm i ewangelizacja", Piotr Nitecki, Suwałki 1994 : [recenzja]

Collectanea Theologica 65/4, 185-187

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr NITECKI, *Socjalizm, komunizm i ewangelizacja*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Służby Społecznej im. ks. Franciszka Blachnickiego w Suwałkach, Suwałki 1994, ss. 171.

Praca Piotra Niteckiego ukazała się pięć lat po bezkrwawym przełomie politycznym w Polsce w 1989 r. Jest drugą publikacją z zakresu problematyki społeczno-polityczno-religijnej zasługującą na uwagę właśnie teraz gdy trzeba nam wszystkim wiedzy i doświadczenia w szerokim kontekście życia społecznego. Polecana jest szczególnie tym, którym wypadło już teraz bezpośrednio uczestniczyć w kierowaniu losami kraju i reprezentowaniu społeczności w różnego rodzaju przejawach samorządności. Jest do pewnego stopnia kontynuacją wydanej w 1992 r. książki J.M. Jackowskiego o – *Bitwa o Polskę* – w odniesieniu do której Ojciec Św. Jan Paweł II w przemówieniu do pielgrzymów polskich w Watykanie 4 kwietnia 1993 r. powiedział: „Wszyscy wiedzą, że Polska przeżywa teraz to, co jeden z autorów współczesnych, nawet dzisiejszych, nazwał «bitwą o Polskę». Toczy się taka bitwa o Polskę. Można powiedzieć: bitwa o polską duszę, bitwa o charakter naszego społeczeństwa, naszego Narodu, naszego kraju, o kierunek naszej przyszłości – właśnie z tym Krzyżem czy bez tego Krzyża!». O ile Jackowski wskazuje na nieuchronną konfrontację porządku laickiego z cywilizacją budowaną w oparciu o wartości transcendentne, nieprzemijające, o tyle Nitecki ukazuje „ostro zarysowaną różnicę między poszczególnymi ludźmi, którzy mogą się wikłać w różne uzależnienia, a samą niegodziwą strukturą, która obciążona ideologicznie, musi w końcu zawsze pozostać mniejsza od ludzkiego ducha” (J. Krucina).

Czytając pracę P. Niteckiego można postawić pytanie: czy obalenie komunistycznego systemu sprawowania władzy w Europie Środkowej i Wschodniej stało się faktem czy miało w 89 r. jedynie formę swoistego przeobrażenia? Nam się wszystkim wydaje, a postkomunistyczne kręgi zdają się to potwierdzać otwarcie, że komunizm upadł bezpowrotnie. Trzeba jednak pamiętać, że „zrzucenie” jarzma marksistowskiej doktryny pomimo upadku nawet *imperium sovieticum* to nie taka prosta sprawa. Pięćdziesięcioletnia indoktrynacja zbyt głęboko wniknęła w duchową tkankę polskiego społeczeństwa by można było bezkrytycznie mówić o wolności. W spadku po komunizmie pozostał „zniewolony umysł” wielu Polaków.

Ojciec Św. Jan Paweł II od początku swego pontyfikatu wpływa na klimat powrotu do jedności moralnej i duchowej wszystkich Polaków. Rola Kościoła i jego dorobek w dziedzinie nauki społecznej – a w konsekwencji dokonywania zmian wadliwych struktur społecznych – nie podlega najmniejszej dyskusji. Kształtowanie właściwych postaw ludzi wpływających na reformowanie starych struktur społecznych to zadanie, które stoi zarówno przed państwem jak i przed Kościołem. Słusznie zauważa P. Nitecki, że podstawową ufność i nadzieję należy pokładać w Panu i Jego Bożym Objawieniu przekazywanym przez posługę Kościoła.

Nauczanie społeczne Kościoła, jak dotychczas, nie znalazło właściwego miejsca w edukacji i wychowaniu społeczeństwa. Brak znajomości katolickiej nauki społecznej do pewnego stopnia tłumaczy niczym nie uzasadnione postawy Polaków wyrażane nie

tylko wynikami wolnych wyborów, ale również prymatem wartości materialnych nad duchowymi, co w konsekwencji prowadzi do: apatii społecznej; braku odwagi w podejmowaniu własnych inicjatyw; relatywizmu moralnego z permissywnym na czele; braku odpowiedzialności za dobro wspólne – 1000-letni dorobek chrześcijańskiej kultury Polaków. Wielkość Kościoła przejawia się w tym, że służąc społeczeństwu przez swoje nauczanie – ewangelizację wskazuje na jednostkę jako wartość nie tylko w znaczeniu ziemskim ale również i zasadniczo w nadprzyrodzonej rzeczywistości.

W pięciu rozdziałach książki P. N i t e c k i kolejno omawia istotę potępienia socjalizmu i komunizmu jako struktur niezgodnych z prawem naturalnym. Odniesienie zaś tego do kolejnych dokumentów Stolicy Apostolskiej odśladania obraz „nierzeczywistości” opartej na totalitaryzmie, w którym jednostka ludzka w imię swego urojonego wyzwolenia popadła w samozniewolenie i absolutne podporządkowanie się ideologii, w której nie było miejsca na godność, sumienie, sprawiedliwość, miłosierdzie, solidarność i wreszcie wolność w prawdzie. W punkcie 4 rozdziału pierwszego autor zwrócił uwagę na bardzo istotne zagadnienie. Chodzi tu o zdecydowaną walkę z religią i związanymi z nią duchowymi potrzebami człowieka. „Normalny człowiek, obok potrzeb materialnych, nosi w sobie – nie zawsze do końca uświadomione – potrzeby duchowe, wśród których dominującą rolę odgrywa życie religijne. Człowiek jest więc religijny z samej swej natury i administracyjne ograniczanie jego prawa do wolności religijnej budzi wyraźny protest i odczuwane jest jako wyjątkowo bolesne pogwałcenie jego osobowości” (s. 26). Pograżenie społeczności i jednostek ludzkich w poronionej idei „śmierci Boga” mogło stać się bazą wyjściową w zniewoleniu człowieka w ogóle – podporządkowaniu go woli ogółu, manipulowaniu nim wg urojonej ideologii a w konsekwencji produkowaniu jednostek o tzw-ym źle uformowanym sumieniu. Rozdział V zatytułowany *Jan Paweł II i obalenie komunizmu* – stanowi podsumowanie całego dorobku Kościoła w dziedzinie nauczania społecznego – a to z prostej, bo praktycznej przyczyny. Otóż Jan Paweł II cały dotychczasowy dorobek tego nauczania ożywił, niejako „puścił w ruch”. Jest papieżem, który w szczególności kładzie akcent na realizację postulatów wypracowanych przez katolicką naukę społeczną. Uruchoił te wszystkie idee, które nie tylko zmieniły sposób myślenia ale wręcz świadomość w wielu, obudziły wiarę w możliwość wyzwolenia z zewnętrznego ucisku. Stało się tak przez ukazanie pogłębionego teologicznie pojęcia miejsca człowieka w świecie i wyższości miłosierdzia nad sprawiedliwością.

Wyzwolenie z zewnętrznego ucisku jakim był system komunistyczny odśladania perspektywę nowej walki o człowieka – walki z jego wewnętrznym zniewoleniem przez zło. Istnieje konieczność permanentnego wysiłku na rzecz przemiany umysłu, woli i serc, zmierzającego do pogłębienia odpowiedzialności i budzenia nadziei, że tylko wspólnym wysiłkiem można zmienić struktury nie liczące się z prawdą o człowieku Bożym i jego dobrem. Odpowiedzialne przekazywanie orędzia Jezusa Chrystusa stanowi więc jedyną aktualną i najbardziej stabilną nadzieję na przyszłość. (s. 131). Potrzeba ta jest wyzwaniem nie tylko dla Kościoła – hierarchii, ale również dla wszystkich wiernych, którzy przez swą przynależność od niego, przez ewangelizację w nim żyją.

Poza pięcioma rozdziałami książka P. Niteckiego składa się z wstępu i zakończenia. Autor wskazuje w nich z jednej strony na niebezpieczeństwo całkowitego zaufania siłom doczesnych układów i mądrości ludzkiej (nawet u chrześcijan) w budowaniu pozytywnego programu odnowy w epoce postkomunizmu (wstęp), a z drugiej strony bezkompromisowe w ogólnej ocenie potępienie przez Kościół ideologii komunistycznej i odrzucenie liberalizmu jako wspólnego źródła kapitalizmu, socjalizmu i wreszcie komunizmu. Kościół z niezłomną konsekwencją i głęboką motywacją dokonywał krytyki filozofii opartej na ateizmie i kwestionowaniu wartości duchowych. Jednocześnie podtrzymywał na duchu szerokie warstwy społeczeństwa niosąc pomoc nie tylko katolikom, ale wszystkim, którzy zgłębili istotę systemowego zła i nie poszli na kompromis. W swej krytyce Kościół opierał się – „na dwóch wzajemnie się przenikających postawach: pierwszą była płaszczyzna ogólnohumanistyczna, uwzględniająca rozum ludzki i prawo natury, drugą prawo objawione przez Boga, którego głoszenie stanowi istotę ewangelizacji silnie związanej z rozwojem konkretnej osoby ludzkiej i całych społeczeństw” (Zakończenie s. 155).

„Nowy” obywatel musi niemalże od podstaw uczyć się wolności. P. Nitecki zauważa, że „dzisiaj we wspólnocie naszego Kościoła jest człowiek skażony ideologią marksizmu” – i pyta dalej: „co zatem czynić, by nie skaził on posługi Kościoła i by uleczyć to, co już zostało skażone? Odpowiedź znajduje w Piśmie Świętym: w Ewangeliach św. Jana, Łukasza, liście św. Pawła do Galatów, a w encyklice *Veritatis splendor* znajduje najgłębsze podstawy zobowiązania Kościoła do wychowywania i kształtowania człowieka opartego na prawdzie ducha wolności u wszystkich ludzi (s. 157).

Jako podstawowe zadanie dla Kościoła na progu odzyskanej i odzyskiwanej wolności autor widzi wypracowanie czytelnych dla wszystkich relacji między wolnością a miłością. Według P. Niteckiego tajemnica skuteczności tego działania leży w świadectwie, wskazującym na to, że owe wartości są twórcze i że nadają sens życiu tych, którzy je przyjęli. (s. 160).

Książka P. N i t e c k i e g o nie pozostawia czytelnika w pesymistycznej zadumie nad rzeczywistością postkomunistyczną. Daje oprócz sporego materiału historycznego trafną diagnozę struktur i realną możliwość naprawy życia zarówno społeczeństwa jak i poszczególnych obywateli. Podstawą, źródłem, fundamentem tej naprawy jest osoba Jezusa Chrystusa. Natomiast zasadą życia społecznego winna być oparta na Nim miłość stanowiąca płaszczyznę spotykania się wszystkich ludzi, którym leży na sercu walka ze złem i budowanie cywilizacji opartej na najwyższych wartościach humanistycznych.

Tadeusz Sakowicz, Kielce